

**Arkadaş Grubuna Sahip Olmaya Verilen Önemin Gençlerin
Vandalizmi Üzerindeki Etkisi**

The Significance of Involvement with a Peer Group on Young People's Vandalism

Esra BURCU* Nazan DANACIOĞLU** Alexander T. VAZSONYI***

Öz

Çalışmada, gençlerin bir arkadaş grubuna sahip olmaya verdiği önemin vandalist davranışları (şişe kırma, aile mallarına zarar verme, okul mallarına zarar verme, kamu mallarına zarar verme, otobüs, sinema koltuklarını kesme, duvara yazı yazma-boyama, spor faaliyeti öncesi ve sonrasında mala zarar verme) üzerindeki etkisi incelenmektedir. Genç bireylerin bir saldırgan davranış biçimi olarak kabul edilen vandalist davranışlar sergileme durumu ile bu tür davranışlar sergilenmesinde gençlerin bir arkadaş grubuna ait olmalarına verdikleri önem (arkadaş grubuna sahip olma; arkadaş grubuna sahip olmayı önemli görme; arkadaş grubuyla geçirilen zaman sıklıkları; arkadaş grubunun düşünce ve davranışlarından ne kadar etkilendikleri; arkadaş grubunun faaliyetlerini ne kadar önemli buldukları; arkadaş grubuyla ne kadar ortak faaliyette buldukları) arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu durum gençlik döneminde arkadaş grubunun önemini ortaya çıkarmaktadır. Gençlerin bir arkadaş grubuna sahip olmaları veya o gruba ait olmayı önemli görmeleri bir anlamda gruba ait olmayı sürekli kılma çabasını da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, davranışlar vandalist davranışlar şeklinde de olsa, genç için grubun istediği şekilde davranmak anlamlılık kazanmaktadır. Arkadaş grubunun sürekliliğinin korunmasına ya da bir gruba ait olmaya önem verme arttıkça gençlerin bir saldırganlık türü olan vandalist davranışlar sergileme oranı da artış göstermektedir. Arkadaş gruplarına ait olmaya verilen önem gençlerin vandalizm gibi bazı sapmalara yönelmesinde etkilidir.

Anahtar Sözcükler: Vandalizm, vandalist davranışlar, arkadaş grubu**Abstract**

In this study, the relationship between young people's vandalism and the significance of their involvement with a peer group is analyzed. The significance of young people's involvement with a peer group is analyzed by the following variables: young people's involvement with a peer group, the significance they attribute to the involvement with a peer group, their frequency of getting together with the peer group, whether they are influenced by the thoughts

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, esburcu@hacettepe.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü, nazan.danacioğlu@gmail.com*** Prof. Dr., Auburn University, Department of Human Development/Family Studies, vazsoal@auburn.edu

and behaviors of their peer group, how important they find their peer group's activities, and how many activities they carry out with their peer group. As for young people's vandalism, giving damage to family, school and public properties is investigated. The study concludes that there is an important connection between the significance of involvement with a peer group and young people's vandalism. The importance young people attribute to the involvement with the peer group results in their efforts to sustain long-term relationships with their peer group. In this context, behaving in accordance with the peer group's wishes gains importance for young people, even if this involves vandalist behaviors.

Key words: Vandalism, vandalist behavior, peer group

Giriş

Vandallık ya da tahribatçılık bir saldırganlık biçimidir. Saldırganlık en genel anlamda bireysel ya da kamusal olana karşı yapılan şahsa ya da mala karşı zarar vermedir. Vandalist bir davranışın en önemli özelliği başkasına ya da kamusal olana zarar verirken, bireyin/lerin kendi gücünü vurgulama imkanını özellikle ve çoğunlukla isteyerek/ bilinçli olarak kullanmasıdır.

Öğülmüş (1995:587)'ün tanımıyla belediye otobüslerinin koltuklarını yırtmak, telefon kulübelerini kullanılmaz hale getirmek, park, bahçe, dinlenme alanları, otobüs durakları gibi kamuya açık alanlardaki eşyaları ve sanat eserlerini kırmak, parçalamak, kesmek ya da oymak, okul binalarının camlarını ve ampullerini kırmak, sıraların üzerini kazımak gibi eylemler yapan kişilere vandal (tahripçi), kamu mallarına zarar vermeye yönelik olan bu tür eylemlerde bulunma eğilimine vandalizm (tahripçilik) ve bu tür davranışlara da vandalist davranışlar adı verilmektedir. Yine Öğülmüş (2000:74)'ün aktarımıyla, "vandalizm 4. ve 5. yy'larda Batı Avrupa'yı istila eden, geçtikleri her yeri yakıp yıkan ve M.S. 455 yılında Roma'yı yağmalayan bir Doğu Alman boyu olan Vandallar'a atfen (DiCanio 1993), bir kimsenin kamu mallarına ya da tanımadığı kişilerin mallarına yönelik saldırganca davranışlarda bulunma eğilimini ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Türkçe'de tahripçilik olarak adlandırabileceğimiz bu olguya ilk kez Fransız yazar Abbe Gregoire 1794 yılında Paris'te yapılan bir toplantıda dikkat çekmiş, 1789 Fransız Devrimi'ni izleyen yıllarda vatandaşların tarihi eserleri tahrip etmelerini önlemek gerektiğini vurgularken 'vandalisme' terimini kullanmıştır (Allen 1984)."

Vandalizm üzerine yapılmış çalışmalar, vandalizmin nasıl tanımlanacağı, hangi özellikleri sergilediği ve neden bu tür davranışların ortaya çıktığı üzerinde odaklanmıştır. Çalışmanın diğer bölümlerinde daha detaylı verilen bu konular üzerindeki tüm tartışmalar, vandalizmin nasıl tanımlanırsa tanımlansın kişiye ya da kamuya yönelik zarar veren saldırgan bir davranışı içerdiği ve bu davranışı ortaya çıkarıcı çeşitli kişisel ve sosyal faktörlerin bulunduğu yönünde ortak bir kabul içindedirler. Öğülmüş (1995:77)'ün de belirttiği gibi, başvurulanan vandalizmin türü ne

olursa olsun, vandalizmin nedenleri, tipik bir tahripçinin nasıl bir kişiliğe sahip olduğu ve vandalizmin hem birey hem de toplum açısından sonuçlarının neler olduğu önemlidir. Öğülmüş'e ek olarak vandalizmin bir toplum üzerindeki ekonomik ve sosyal etkisi göz önünde tutulduğunda, vandalizmin sergilenmesinde hangi sosyal faktörlerin yer aldığını değerlendirmek de önemlidir. Konu üzerinde yapılmış çalışma sonuçları arasında diğer dikkat çekici bir nokta da vandalizmin daha çok gençler arasında yaygın olduğudur. Bu bağlamda da gençlerin bu tür davranışlar sergileme nedenlerinin sosyolojik irdelemesi anlamlı gözükmektedir.

Saldırganlık ya da onun bir biçimi olan vandalist davranışlar aslında sosyalizasyon süreci içinde şekillenmektedir. Gerçekte saldırganlık içeren davranışların insanın doğasında bulunan içgüdüsel dürtülerle şekillendiği bazı bilim adamlarınca kabul edilse de, özellikle sosyal bilimciler tarafından saldırgan davranışların aslında sosyal faktörlerin etkisiyle şekillendiği düşünülmektedir. Özellikle etologların iddialarınca saldırganlığın içgüdüsel ve insan tabiatında var olduğu şeklindeki tek kabulün ve sadece bazı sosyal bilimcilerce sosyal çevrenin ürünü olduğu şeklindeki bir diğer tek kabulün aslında son dönemlerde ortak alanda buluşturulduğu dikkat çekmektedir. Buna göre, insan tabiatında varolan saldırganlığın ortaya çıkışının, şeklinin, kapasitesinin, yoğunluğunun sosyal koşullarca belirlendiği ve bu anlamda bireyin sosyalizasyon sürecinde öğrendiklerinin çok önemli olduğudur. Tören Yücel (2003:82)'in tanımıyla, saldırgan davranış sosyal ortamda oluşan hayal kırıklıklarına karşı duygusal bir yanıt veya özel bir duruma karşı beliren öğrenilmiş bir tepki ifadesi olarak görülmektedir. Tabiat sadece şiddet için kapasite sağlarken, sosyal koşullar bu kapasitenin nasıldığını veya kullanılıp kullanılmamasını belirler.

Sosyal bilimciler arasında saldırganlığın nedenlerine ilişkin olarak kabul edilen genel bir varsayım vardır. Sosyal yaşama ait ve sosyal koşullardan kaynaklanan sorunlar grup protestosu ve kolektif şiddet için gerekli bir önkoşuldur (Tören Yücel 2003:82) . Bu varsayım dikkate alındığında biraz önce vurgulanan sosyalizasyon sürecinin önemi ortaya çıkmaktadır. Zira, sosyal yaşamımızda içinde bulunduğumuz sosyal koşullarımızdan kaynaklanan sorunlar karşısında bizlerin nasıl bir tepki vereceği aslında içinde var olunan sosyo-kültürel ortamca ve dolayısıyla o ortamın bize aktardığı öğrenimlerle belirlenmektedir. Sosyalizasyon süreci yaşanırken bir çok aktarım kanallarıyla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu sosyalizasyon ajanları arasında en önemlileri olarak aile ve arkadaş grubu sayılabilir. Bireyin daha uzun ya da kısa süreli geliştirdiği sosyal ilişkiler ağı içinde oluşan gruplar sosyal edinimlerimizde ve edindirdiklerimizde etkilidir. Buna göre bireylerin bir sosyal gruba ait olması, örneğin sahip olduğu arkadaş grubu, onların olumlu ya da olumsuz davranışlar geliştirmesinde ve sürdürmesinde etkili olmaktadır. Gruplar, sorunlar karşısında saldırgan davranışa başvurmanın diğerleri tarafından onanması, diğer bir ifade ile yerinde ve haklı görülmesi açısından önem arz etmekte ve zaman zaman araştırma konuları içine dahil edilmektedir.

Tüm bu belirtilenlerin ışığında, çalışmada genel olarak, gencin bir arkadaş grubuna sahip olmaya verdiği önemin onların saldırgan davranış biçimi olarak kabul edilen vandalist davranışlar sergilemesindeki etkisi incelenmektedir. Daha detaylı bir anlatımla, vandalizmin çoğunlukla genç bireyler tarafından gerçekleştirildiği kabulünden hareketle, Türkiye’de genç bireylerin vandalist davranışlar sergileme durumu (ne tür davranışlar sergiledikleri ve bu davranışların genç bireylerin cinsiyetine göre dağılımı) ile bu tür davranışlar sergilenmesinde gençlerin bir arkadaş grubuna ait olmalarına verdikleri önem (arkadaş grubuna sahip olma durumları, arkadaş grubuna sahip olmayı önemli görme durumları, arkadaş gruplarıyla geçirdikleri zaman sıklıkları, arkadaş grubunun düşünce ve davranışlarından ne kadar etkilendikleri, arkadaş grubunun faaliyetlerini ne kadar önemli buldukları, arkadaş grubuyla ne kadar ortak faaliyette buldukları ve arkadaş grubunda arkadaşlık ilişkilerinden memnun olma durumu) arasındaki ilişki tartışılmıştır.

Tanım ve Özellikleri

Literatürde vandalizme (vandalism) ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Moser (1992)’in tanımıyla vandalizm, kurum ya da şahsa ait objelere zarar vermeye, onları harap etmeye, yıkmaya yönelik bilinçli bir davranıştır. Harrison (1976)’a göre de vandalizm istemli bir davranıştır ki bu noktada, herhangi bir kamu ya da şahsi mülke ya da finansal ya da estetik değeri olan bir objeye yönelik yok edici bir fiziksel zarar vermeyi istemektir. Diğer taraftan Baughman (1971) bir amacı olsa da olmasa da mülke karşı zarar verme biçimlerinin hepsini vandalizm olarak kabul ederken, Ducey (1978) en ufak bir görünümünden en kuvvetli bir görünüme (örneğin bir lambaya taş atmaktan, kasten adam öldürmeye) kadar uzanan zarar verici/ yok edici/ tahrip edici davranışların hepsini vandalizm içine dahil etmiştir. Goldstein (1996:19)’e göre vandalizm, herhangi bir kar elde etmeksizin ya da herhangi bir çıkarı olmadan çevreyi aşağılamada gönüllülüğü kapsarken, Casserly, Bass ve Garrett (1982)’e göre vandalizm, sahibinin rızası olmadan bir malı tahrip eden, yıkan kısacası ona zarar veren kötü niyetli ve dirençli davranışları kapsamaktadır. Ceccato ve Haining (2005:1638) ise vandalizmi kamuya ya da şahsa ait mülke zarar veren kriminal bir saldırı olarak tanımlamıştır.

Tüm bu tanımlamalarda ortak olan nokta vandalizmin kamu ya da şahsi mülke yönelik zarar veren ve çoğunlukla istemli bir saldırganlığı içeren davranışları kapsamasıdır. Daha kısa bir ifadeyle, vandalizm zarar veren bazı davranışları içerir. Ancak bu genellemeye rağmen vandalizmle ilgili tanımlama çalışmalarına bakıldığında, *davranışın amaçlı/ anlamlı olup-olmamasına* göre düşünceler ikiye ayrılmıştır. Örneğin Ward, vandalizmde net bir amaç olmadığını, düşüncesizce ve serserice davranılarak kamu mallarına zarar verildiğini, tipik bir vandalistin herhangi bir güdü ile hareket etmeden özellikle bazı kamu mallarına zarar verdiğini ve bu davranışı daha çok çalışan

sınıfa mensup erkek ergenlerin gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Diğer görüşte olanlar (Allen ve Greenberger, Fisher ve Baron) ise vandalizmin anlamlı/ amaçlı davranışları kapsadığını, davranışların hem birey hem de toplum açısından anlamlı olduğunu tipik bir vandalistin, sergilediği davranışlarla topluma mesaj vermeye çalıştığını ifade etmişlerdir (De More, Fisher ve Baron 1988).

Vandalizmin yarattığı etki açısından Sampson ve Roudenbush (1999), vandalizmi *fiziksel düzensizlik ve sosyal düzensizlik yaratan vandalizm* olarak ikiye ayırmışlardır. Vandalizmin fiziksel düzensizlik yaratan türü; özellikle şehir alanlarına yöneliktir. Örneğin, binalar üzerindeki tahribatlar, kırılan sokak lambaları, dağıtılan çöpler birer fiziksel düzensizlik yaratan vandalizm türüdür ki bu türde ihmalkârlık, umursamazlık vardır. Diğer tür olan sosyal düzensizlik yaratan vandalizm ise, toplumsal huzur ve düzeni bozucu yönde olumsuzluklara neden olandır. Örneğin, sanat ve tarihi eserlerin kırılması, parklara yönelik tahribatlar gibi vandalist davranışlar toplumsal huzur açısından da sarsıcı etkiler yaratabilmektedir.

Cohen (1973) de vandalizmi *kinici/intikamcı vandalizm*, yani bir öğ alma biçimi şeklinde zarar veren davranışlar; *oyun vandalizmi*, resim, heykel, duvar boyamak, pencere kırmak şeklinde bir oyunmuş gibi sergilenen zarar veren davranışlar; *planlı vandalizm*, bir işyerini sabote etmek gibi şahsa ya da olaya dikkat çekmeyi amaçlayan zarar veren davranışlar ve *kötü niyetli vandalizm*, can sıkıntısı ve kızgınlıkla bir kişiye ya da onun sahip olduğuna ya da kamu malına yönelik zarar veren davranışlar olarak çeşitlendirmiştir.

Yapılan bir çok çalışmada, vandalizmin mikrodan makroya doğru derecelerinin olduğu vurgulanmıştır. Diğer bir ifadeyle Nordmarker, Norlander ve Archer (2000)'in belirttiği gibi, vandalizm verilen zararın büyüklüğüne göre *küçük dereceli* ve *büyük dereceli* olarak sınıflandırılabilir. Literatürdeki bu sınıflama Korytnyk ve Perkins (1983) ve Norlander, Nordmarker ve Archer (1998)'in tartışmaları çerçevesinde, boyama, tahriş etme, karalama gibi vandalist davranışlar *küçük dereceli*; kırma, koparma, kesme gibi vandalist davranışlar *büyük dereceli* olarak şekillenmiştir.

Aslında belirtilen ayrımlara rağmen görünen odur ki, vandalizmin tanım türü ne olursa olsun önemli olan bu davranışı ortaya çıkaran nedenlerin incelenmesidir.

Vandalizmi ortaya çıkaran ya da vandalist davranışları harekete geçiren çeşitli psikolojik ve sosyolojik faktörler bulunmaktadır. Cohen (1984) vandalizmi harekete geçiren bazı psikolojik faktörleri, öfke, can sıkıntısı, gizli duyguların açığa çıkarılması olarak belirtirken bazı araştırmacılar da yaş, sosyal şartlar, çevre, aile yapısı, arkadaş ilişkileri gibi faktörler üzerinde durmuşlardır (Horowitz ve Tobaly 2003). Örneğin, Barker (1964) çevrenin söz konusu alana uygun davranışların belirlenmesinde bir takım ipuçları verdiğini, bu ipuçlarının bireyin eylemlerini dolaylı biçimde etkileyerek ve değiştirecek o alana uygun davranışın ne olduğunu gösterdiğini ifade etmiştir. Ona göre,

ortaya çıkarıcı ipuçları, vandalizmin söz konusu alana uygun bir davranış olduğunu ima ederek, ya da böyle bir mesaj ileterek bireyleri bu tür davranışa yönlendirdiğini belirtmiştir. Barker'in çevre vurgusunun yanı sıra, sosyal kontrol mekanizmaları üzerinde duran araştırmacılar (Wells 1978, Samdahl ve Christensen 1985) da vardır. Bu araştırmacılara göre kontrol mekanizmalarının zayıf olması vandalizmle birlikte diğer sapsmış davranışların da kolayca ortaya çıkmasına neden olur (akt. Öğülmüş 1995: 589).

Vandalizmin nedenleri üzerinde yapılmış bir çok araştırmanın ortak kabulü vandalist davranışların daha çok gençler tarafından sergilendiğidir. Bu bağlamda genç bireylerin neden vandalizme yöneldiğine ilişkin çeşitli çalışmalar söz konusudur. Örneğin, Skogan (1990)'a göre, vandalizmin altında yatan nedenler bir çok şekilde açıklanabilir. Ona göre bu tür davranışlar sembolik anlamlar taşır. Vandalist davranışların sergilenmesi genç insanlardan oluşan gruplar için bir eğlence biçimi sayılabilir, grubun kendi alanını belirleyici bir sınır çizme olabilir. Yine genç grubun kızgınlığını ya da isyanını gösterme biçimi olabilir ya da nesiller arası çatışmanın bir göstergesi olabilir. Genç gruplar için bir eğlence biçimi olduğunu vurgulayan Mahoney ve Stattin (2000)'in yanı sıra Burton ve diğerleri (1994) de vandalizmin gençlerin göreceli yoksunluğuna bağlı olarak ortaya çıkan memnuniyetsizliklerinin bir ifade biçimi olduğunu belirtmişlerdir. Dunning (1987) (akt. Öğülmüş 1995:77)'e göre, modern Avrupa toplumunda ve özellikle İngiltere'de gazetelere yansıyan vandalizm ve futbol maçlarında sıklıkla gözlemlenen şiddet olgusuyla ilgili araştırmasında, bu tür olaylara karışanların büyük bir bölümünün belli bir beceriye sahip olmayan genç yaştaki el işçileri olduğunu saptamıştır.

Yapılmış bazı araştırmalarda (Ley ve Cybriwsky 1974, Mawby 1984, Wikström 1991, Zimbardo 1970) vandalist davranışların daha çok gençlik dönemlerinde ve zengin ailelerin ikamet ettikleri bölgelere yakın yaşayan fakir gençler arasında gerçekleştiği tespit edilmiştir. Yine bu çalışmalara göre, vandalizm daha çok özel ev alanlarında değil; kişisel olmayan, sahibi bulunmayan ortak alanlarda sergilenmektedir. Kentin fiziksel yapısının vandalizmin dağılımında önemli olduğu anlaşılmıştır. Vandalizm kent merkezlerinde, halkın eğlence merkezlerinde olabileceği gibi suç bölgelerinde hatta yaşanan mahallelerde de olabilir.

Literatür Taraması: Vandalizme İlişkin Yapılmış Araştırmalar

Vandalizm üzerine yapılmış çalışmalar sıklığı açısından değerlendirildiğinde, konu üzerinde yabancı çalışmaların yerli araştırmalara göre çok daha erken dönemlerde başladığı ve nicel olarak daha önlerde yer aldığı söylenebilir.

Yabancı literatürde vandalizm ile ilgili tartışmalar 1970'lerde başlarken, ülkemizde bu konuya ilişkin çalışmalar 1990'lı yılların sonunda özellikle eğitim bilimleri ve psikoloji alanında gerçekleştirilmiştir. Vandalizm üzerine yurtdışında yapılmış

araştırmalar (Weinmayr 1969, Daun 1982, Allen 1984, Roose 1986, West, Drummond ve Eames 1990, Gustafson 1991, Cordess ve Turcan 1993, Goldstein 1996) davranış özellikleri, davranışı etkileyen çeşitli bağımsız değişkenler (cinsiyet, yaş, meslek, aile yapısı, arkadaş grubu, alkol-uyuşturucu kullanma, agresif olma gibi), sosyal normlar ve sosyalizasyon üzerinde odaklanırken yurt içinde yapılmış sayılı araştırmalar (Öğülmüş 1995, 2000; Yavuzer 1998, Durmuş ve Gürkan 2005) konunun kavramsal açıklamasını, sapma, suç, şiddet bağlamındaki tartışmalarını ve özellikle okul ortamındaki vandalizmi inceleyici yönde gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan özellikle sosyoloji alanında ülkemize ait herhangi bir araştırmanın bulunmadığı da dikkat çekicidir.

Vandalizm araştırmaları genel olarak iki kategoriye ayrılabilir. Bunlardan biri; bireylerin ortak geliştirdikleri görüşler üzerinden vandalizmle ilgilenen çalışmalardır. Daha açık bir ifadeyle, bu tür çalışmalar, kişisel özellikler, özelde okula genelde topluma uyum sağlama ve duygusal problemler gibi hemen herkeste ortak olan görüşler üzerinde durmaktadırlar. Bu perspektif temel olarak epidemiyolojik (epidemiological) araştırmalardan etkilenmiştir. Diğer araştırmalar ise, vandalizme daha geniş bir sosyal bağlamdan bakmaktadırlar. Bir sosyal fenomen olarak vandalizmi ele alan bu araştırmalar 1930'larda Chicago ekolünün ekolojik araştırmalarıyla başlamıştır. Vandalizm modern toplumun yabancılaşma ve anlamsızlık ile karakterize edilen bir kırılma noktası ya da keyifsizliği olarak görülmüştür. Zimbardo (1970) "bireysizleşme" (deindividuation) kavramını kullanır ki ona göre bu kavram, bireylerin eşsizliğini/biricikliğini (uniqueness) kaybetmeleri durumudur. Zimbardo'ya göre, modern toplumdaki bu kırılma yüksek orandaki sosyal hareketlilikle, hızlı büyümeyle ve dengesizlikle ilgilidir. Modern toplumlarda ergenler üzerinde duran Erikson, ergenlerin normatif olmayan davranışların öğrenildiği ve sosyal kuralların ve değerlerin istikrarsız şekilde aktarıldığı bir sosyal dünyayı tecrübe ettiklerini belirtmiştir (Horowitz ve Tobaly 2003:131-132).

Vandalizm üzerine yapılmış bazı araştırmalar (Weinmayr 1969, Daun 1982, Allen 1984, Roose 1986, Cordess ve Turcan 1993) davranışın yaratıcı aksiyonları kapsadığını varsaymaktadırlar. Daha açık bir ifadeyle, vandalist bir davranış ortak bir aktivite görünümüne sahiptir ve bu ortak aktivite şeklinde gerçekleştirilen davranış, aslında sosyal normları etkisiz hale getirmeyi, onların nötralizasyonunu sağlamayı amaçlamaktadır. Konuya ilişkin bazı araştırmalar ise (West, Drummond ve Eames 1990, Goldstein 1996), alkol kullanımının vandalizme sevkettiği yönünde bir kabul içindedirler. Bu çalışmalara göre alkol kullanımının artışı vandalist davranışların sıklığını da artırmaktadır. Goldstein (1996) genelde toplumsal şartlara bağlı olarak bir çok vandalizm suçunu işleyen failerin erkekler olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Gustafson (1991) tarafından incelenen çeşitli ampirik araştırma raporlarına göre, agresif davranışların ortaya çıkması yalnızca alkol kullanımının sarhoş edici etkisiyle değil,

aynı zamanda kişinin içinde bulunduğu onu sınırlendirici/ öfkelenendirici şartların da var olması sonucudur. Cinsiyetin vandalizm ile anlamlı bir ilişkisinin olduğunu varsayan ve bu noktada araştırmalar yapan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalara Goldstein (1996)'ın araştırması örnek verilebilir. Goldstein (1996)' a göre hemen hemen yalnızca erkek suçlularda yaş, meslek ve çevre gibi bağımsız değişkenlerle vandalizm arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yine Gustafson (1991) alkol kullanımı ve agresif davranışları inceleyen bir çok ampirik araştırmanın çoğunlukla erkekler üzerinde odaklaştığını belirtmiştir. Ancak tüm bu çalışma sonuçlarının erkek bireylerde odaklanmasına rağmen Nordmarker, Norlander ve Archer (2000)'e göre artık son yıllarda, özellikle ait olunan grup farklılıkları, sosyal şartlar, yaş, çevre, meslek gibi değişkenler dikkate alındığında kadınlar arasında da vandalizm suçlarının erkekler kadar yaygınlık gösterdiği göz ardı edilmemelidir.

Vandalizm üzerine yapılan araştırmaların (Anderson 2007, Cordess ve Turcan 1993, Korytnyk ve Perkins 1983, Norlander, Nordmarker ve Archer 1998) bazıları da sanat eserleri ile ilgilidir. Diğer bir ifadeyle özellikle sanat eserleri üzerine sonradan yapılmış yazı yazma, resim çizme, karalama-kazıntular yapma, tahribatta bulunma, kırma gibi vandalist davranışlar üzerinde durulmuştur. Anderson (2007), New York kentinde “splasher” olarak tanımladığı sprey boyalarla sanat eserlerine zarar verenlerle ilgili bir çalışma yapmış ve bu kişileri “sanat teröristleri” olarak tanımlamıştır. Cordess ve Turcan (1993) İngiltere, Galler ülkesi ve İskoçya'daki sanat galerilerinde yaptığı araştırmada, eserleri kazımak, tahriş etmek, duvarları karalamak, duvarlara yazı yazmak gibi küçük boyutlu vandalist davranışların tacizci suçlular tarafından gizlice gerçekleştirildiğini ve bu kişilerin arkadaşları tarafından denenmesi için zorlanan ilkökul ve ortaokul öğrencileri olduğunu; yaralamak, kesmek, kesici bir aletle delmek, koparmak, yırtmak, heykeli, vazoyu devirmek gibi daha büyük zararlar veren vandalist davranışların ise dikkatli ve özenli davranmaktan bilerek kaçınan ve bunu göstermek isteyen daha katı suçlularca gerçekleştirildiğini ifade etmişlerdir. Çalışmada, insanları tasvir eden sanat eserleri üzerinde zarar vermenin aslında sadece objelere yönelik olmadığı, aynı zamanda gerçek bir insana saldırıyormuş gibi insanlara yönelik bir duygu yarattığı, bu nedenle hem objelere hem de insana dönük bir davranışın sergilendiği ifade edilmiştir. Korytnyk ve Perkins (1983) alkol ve duvarlara, sanat eserleri üzerine, resimlere yazı yazma (graffiti) arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bu araştırmacılar, alkol tüketen genç erkeklerin alkol kullanmayan diğer genç erkeklerle karşılaştırıldığında, belirtilen davranışta daha sık bulduklarını ve alkol kullanma eğilimi ile vandalizm arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu belirtmişlerdir. Bir diğer çalışma da Norlander, Nordmarker ve Archer (1998)'in yarısı kadınlardan yarısı da erkeklerden oluşan toplam 42 katılımcıyla yaptığı yine alkol kullanımı ve vandalizm arasındaki anlamlı ilişkiyi inceleyen araştırmalarıdır. Bu araştırmanın bir özelliği,

cinsiyet, antisosyal davranış ve öfke davranışı gibi değişkenlerin de göz önünde tutulmuş olmasıdır. Çalışmada alkolün saldırgan davranışlar sergilenmesinde etkili olduğu ancak tek yönlü bir gereklilik içermediği, kişinin bulunduğu onu öfkeliendirebilecek, saldırganlaştırabilecek sosyal şartların da önemli olduğuna dikkat çekilmiştir. Baker ve Wolfer (2003)'in çalışmasında da alkol ve uyuşturucu kullanımının vandalizmle olan anlamlı ilişkisi vurgulanmış, alkol ve uyuşturucu kullanımındaki sıklığın özellikle şehrin dinlenme alanları olarak kullanılan parklara yönelik vandalist davranışları körüklediği belirtilmiş ve bu anlamlı ilişki bir *suç üçgeni* olarak tanımlanmıştır.

Vandalizm araştırmalarında özellikle okullarda yapılan çalışmalar, bu konuya ilişkin bakış açısının genişlemesi açısından önemli kabul edilmektedir. Casserly, Bass ve Garret (1982)'e göre vandalizmin sosyal açıklaması 1970'lere kadar herhangi bir özelliği olmayan ne üzerinde odaklaşacağını tam olarak kestiremeyen bir özellik taşımaktaydı. Kısacası bu döneme kadar vandalizme ilişkin sosyal açıklamalar oldukça sınırlıydı. Bu konuya daha detaylı açıklamalar getirilmesi özellikle okullarda başlatılan kurumsallaşmalarla sağlanmıştır. Okullarda şiddet ve okullarda vandalizm üzerine yapılmış öncü çalışmalar 1970'lerin ortasında vücut bulmuştur. Bu çalışmalardan biri "The Safe School Study" (1978) araştırması olup Amerika'daki 25.000 okulu kapsayan ve objektif parametreler kadar öğrenci görüşlerinden de faydalanılmış bir çalışmadır. Bu objektif parametreler, "okul büyüklüğü, öğrencilerin yaşı, öğretmenin kazancı ve okulun disiplin politikasına ebeveynlerin desteği" şeklinde ele alınırken, subjektif parametreler, "öğrencilerin bakış açısında öğretmenin işlevini, okul kurallarını ve katılımını nasıl tanımladıkları" şeklinde ele alınmıştır (Horowitz ve Tobaly 2003:132). Diğer taraftan bazı çalışmalarda da daha çok vandalizm ile okulun etkisi ve atmosferi arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Örneğin Zeisel (1977)'in yaptığı araştırmaya göre, eğer okul atmosferi pozitif değilse ve etkili öğrenmeyi sağlamıyorsa, öğrencilerin vandalist davranışlarının oranı artış göstermektedir. Aynı zamanda eğer okuldaki öğrencilerin ait olma duyguları da gelişmemişse yine vandalizm eğilimi artış göstermektedir. Bazı araştırmalarda (Heller ve White 1975) öğrenci-öğretmen ilişkisi bağımlı değişken olarak ele alınmış, bazı araştırmalarda da (Dust 1984; Geller 1992) diğerlerinin hoşgörüsü, saygısı ve başarı güdülemelerinin öğrencilerin vandalizmini hafiflettiği üzerinde durulmuştur. Horowitz ve Amir (1981)'in İsrail'de yaptıkları bir çalışmada, vandalist davranışlar sergileyen öğrencilerin okullarında sosyal olarak marjinal oldukları, onların kendilerini okuldan yabancılaşmış olarak hissettikleri ve onların başarıları için gerekli olan yeterliliklerinin düşük olduğu sonuçları ortaya konulmuştur. Yine bu çalışmada vandalizm ve şiddet davranışları sergileyen çocukların sadece yoksul ailelerin yaşadıkları sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgelerden gelmedikleri, bu çocukların aynı zamanda orta ve zengin sosyal sınıfa dahil oldukları ortaya çıkmıştır. Okulun vandalizm

için ilk sosyal ortam olduğunu iddia eden Goldstein (1996), bu durumun nedenini sadece okul ortamının benzer yaş grubundan oluşan bir çok gencin bulunmasına bağlamamış aynı zamanda okulun kendine ait çeşitli sembolik niteliklere ve çevresel bileşimlere sahip olduğunu belirtmiştir.

Arkadaş Grubu ve Gençlerdeki Vandalizm

Genç olmak dinamik bir süreci kapsar. Bu süreç hem fizyolojik, psikolojik, sosyolojik değişimlerin sergilendiği, hem de gençlerin sosyalleşmelerinde özellikle daha sıkı-samimi ilişkilerde buldukları sosyal grupların etkisiyle çeşitli davranışsal ve kültürel öğrenimlerin kazanıldığı bir dönemi içermektedir.

Sosyalizasyon sürecinde değişime açık yönleriyle gençler her zaman toplumsal kabulleri birebir yerine getirmeyebilirler. Zaman zaman gençler arasında toplumsal ve kültürel değer ve normlara aykırı ya da onları ihlal edici davranışların geliştiği gözlemlenebilir. Bu kabul edilen değer ve normların dışındaki davranışlar sapma olarak tanımlanırken, sergilenen sapmış davranışa ilişkin hoşgörü miktarı da değişebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, toplumun sosyo-kültürel yapısına göre hangi davranışın sapma olarak kabul edilmesindeki görelilik gibi o davranışa ilişkin toplumun hoşgörü sınırında da görelilik söz konusudur. Sapmış davranışlar toplumun hoşgörü sınırına bağlı olarak farklı tepkilerle karşı karşıya kalabilirler. Bu tür davranışlarda bulunanlar kınanabilir, ayıplanabilir, dışlanabilir ya da yasal düzlemde cezalandırılabilir.

Gençlerin sapmış davranış türlerinden biri de şiddet sergilemeleridir. Şiddet davranışları bireye ya da kamuya yönelik saldırganlık içeren sözel ya da fiziksel davranışlardır. Bir davranışın saldırganlık içermesi şüphesiz o bireye ya da kamuya ilişkin zarar vermeyi, onu tahrip etmeyi, yok etmeyi v.b. içermektedir. Saldırganlık içeren davranışların bir kısmı özellikle kamu malına diğer bir ifadeyle, herkesin ortak kullanım hakkına sahip olduğu kısaca herkese ait olana yöneliktir. Bu tür davranışlar, bozucu, kırıcı, harap edici şekildedir ki bu tür geliştirilen davranışlar “tahripçi” ya da “vandalist” davranışlar olarak tanımlanabilir. Vandalist davranışlar, toplumsal hoşgörü sınırı açısından değerlendirildiğinde, istenilmeyen, ayıplanan, kınanan davranışlar şeklinde sapma olarak tanımlanırken, aynı zamanda kamuya ait olana zarar vermesi, onu tahrip etmesi açısından da suç olarak kabul edilebilir.

Vandalist davranışlar birçok sözlükte, “art niyetli ve asi kişilerin kamu malını tahrip edici-zarar verici davranışları” olarak tanımlanmaktadır. Sosyoloji literatüründe de vandalist davranışlar istenilmeyen, onaylanmayan toplumsal düzeni ihlal edici sapmış davranışlar olarak kabul edilmekte ve özellikle gençler ve çocuklar için bu tür sapmış davranışların sergilenmesine kaynaklık eden sosyal faktörlerin neler olduğu üzerinde durulmaktadır. Bu sosyal faktörler arasında da özellikle gençlerin ailelerinde ve arkadaş

gruplarında geliştirdikleri ilişkilerinin sergiledikleri özellikler ile gençlerin yaşam alanlarının sosyo-demografik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri üzerinde durulmaktadır.

Smith ve Klein (1971:88) sosyolojik yaklaşım içinde gençlerle ilgili olarak yapılmış araştırmaların, daha çok gençliğin arkadaş gruplarıyla ilgili problemlerde odaklandığını belirtmişlerdir. Smith ve Klein'e göre, bu yöndeki araştırmalara, gençlerin arkadaşlarıyla daha sıkı ve yoğun ilişkiler geliştirmeleri, gencin davranışı üzerinde ebeveynlerinden çok arkadaş gruplarının daha hoşgörülü olduğu, gencin ebeveynleriyle ve arkadaş gruplarıyla olan hemfikirlik durumunun gencin davranışlarını gerçekleştirme sıklığı ile ilişkili olduğu gibi konularda yoğunlaşmışlardır. Rice (1990:96-98) akran gruplarının gençler için önemli bir model olduğunu belirterek, akran grubu içinde taklit yoluyla, kendine güven duyma, fedakarlık, hiddet, şiddet, cinsel davranışlar gibi çeşitli kompleks sosyal davranışların öğrenildiğini ifade etmiştir (akt. Burcu 1998:121-126).

Gençlerin vandalizme katılımlarında arkadaş grupları güçlü bir motivasyon sağlayabilmektedirler. Horowitz ve Tobaly (2003)'in belirttikleri gibi, gencin içinde bulunduğu grup tarafından yıkıcı davranışlar onaylanan normlar haline geliyorsa, o zaman muhtemelen gençlerin yıkıcı davranışları o grup içinde daha kabul edilebilir bir norm haline gelmekte ve bu durum giderek vandalizme daha çok dahil olmaya yol açmaktadır. Öfke, kızgınlık bir rol oynama haline de gelebilir. Özellikle arkadaş gruplarındaki takım ruhu ve ortak hedefler gençler için bu davranışları normalleştirebilmektedir. Darley ve Latene (1968) (akt. Öğülmüş 1995:79)'in yaptıkları araştırmada da, genç bireyin içinde bulunduğu ve sıklıkla zaman geçirdiği grubun antisosyal davranışları sergileyenlerden oluşması, gencin bu tür davranışla sıklıkla karşı karşıya kalması, onun vandalizmi öğrenmesine ve grupta sorumluluğun dağılması nedeniyle vandalizme başvurmasına neden olabilmektedir. Esmen (1990:52)'in Amerikan orta sınıf gençlik kültürü ile diğer gençlik kültürlerini karşılaştırdığı araştırmasında, orta sınıf gençlik kültürüne göre, işçi sınıfa ya da alt sosyal sınıfa ait gençlik gruplarında organize şekilde okuldan kaçma, adi hırsızlık, vandalizm ve şiddete yönelik davranışlar sergileme sıklığı daha fazladır. Çünkü bu sosyal sınıftaki genç gruplar okul sistemi tarafından kabul görmemiş, mesleki bir hareketlilik içinde yer almamışlardır. Yine Esmen (1990:43)'in aktardığı şekilde Mahler de, yetişkin duygu ve baskısının hakim olduğu toplumda, gençlik gruplarında tepki ve güvenme göstergesi olarak anti sosyal, toplum dışı ya da ütopyik davranışlar sergilediğini belirtmiştir. Bu tür gençlik grupları, cadde, sokak gibi alanlarda kendilerine ait geliştirdikleri sosyal yaşam içinde organize şekilde okuldan kaçma, hırsızlık, vandalizm ve şiddete yönelik davranışlarda bulunmaktadır.

Yukarıda çeşitli örnekleri verilen çalışmalarda olduğu gibi sosyolojik perspektifteki gençlik araştırmalarında (Darley ve Latene 1968, Zeisel 1977, Horowitz ve Amir 1981,

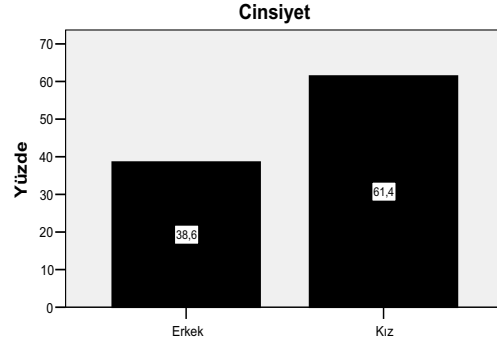
Korytnyk ve Perkins 1983, Perlgut 1983, Dunning 1987, Skogan 1990, Esmen 1990, Cordess ve Turcan 1993, Burton ve diğerleri 1994, Norlander, Nordmarker ve Archer 1998, Mahoney ve Stattin 2000, Horowitz ve Tobaly 2003, Anderson 2007) arkadaş grubunun etkisi üzerinde sıklıkla durulmuştur. Özellikle gençlerin, dahil oldukları arkadaş grubu içinde yaşadıkları sosyalizasyon süreci, geliştirdikleri ilişki biçimleri, onların kendilerine özgü davranış, norm ve değerleri benimsemelerine yol açmaktadır. Yine çalışma sonuçlarına göre arkadaş grubu içinde benimsenen bu davranışlar zaman zaman toplumun genel kabullerinin dışında da olabilmektedir. Arkadaş grubu içinde geliştirilen sosyal ilişkiler ve grubun kendine özgü normlarına ve değerlerine uyma süreci gençleri sapma ya da suçlu davranışlara yöneltebilmektedir. Gençler arasında saldırganlık içeren davranışların sergilenmesinde grup içi etkileşim sürecinin, diğer bir ifadeyle, gencin ait olduğu grubun önemli görülen ve yerine getirilmesi beklenen davranış ve rolleri önemli gözükmektedir. “Biz” duygusunun yönlendirmesiyle gençler bir arkadaş grubuna ait olma ya da bu aitliği devam ettirme adına okuldan kaçma, adi hırsızlık, vandalizm gibi bazı sapmış davranışları yerine getirebilmektedirler.

Araştırmanın Metodu

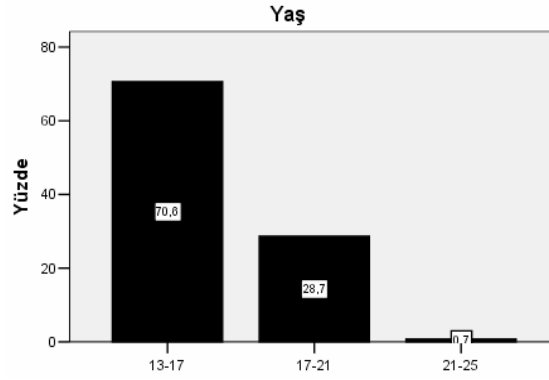
Araştırma biri büyük ikisi orta büyüklükteki 3 ilde, ortaöğretim, lise ve üniversitelerde eğitim gören toplam 949 genç ile Ocak-Nisan 2004 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sahasında, özellikle çalışmanın konusundan kaynaklandığı düşünülen ve araştırmanın daha geniş kitleye uygulanmasını engelleyen bazı güçlüklerle karşı karşıya kalınmıştır. Bu güçlüğü aşmanın bir yolu olarak, verilerin toplanması sürecinde katılımcıların kimlik bilgileri alınmadığı gibi, katılımcıların okul bilgileri de verilmemiştir. Araştırmada veri toplama tekniği olarak, açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşturulmuş yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Anket formunda, makalenin konusu kapsamında gençlerin sosyo-demografik özellikleri, arkadaş gruplarına, ilişkilerine ve vandalizm davranışlarına ilişkin sorular sorulmuştur. Araştırmanın veri analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Veri analizinde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin (cinsiyet, yaş, gelir durumu, büyüdüğü yer) ve vandalist davranışlarının (şişe kırma, aile mallarına zarar verme, okul mallarına zarar verme, kamu mallarına zarar verme, otobüs, sinema koltuklarını kesme, duvara yazı yazma-boyama, spor faaliyeti öncesi ve sonrasında mala zarar verme) grafiksel gösterimi ve frekans dağılımları ile araştırmanın hipotezlerinin test edilmesinde Khi-kare tekniğinden faydalanılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, araştırmanın temel hipotezi “gençlerin arkadaş grubuna sahip olmaya verdiği önem ile vandalist davranışları arasında ilişki bulunmaktadır” şeklindedir.

Araştırmanın Bulguları

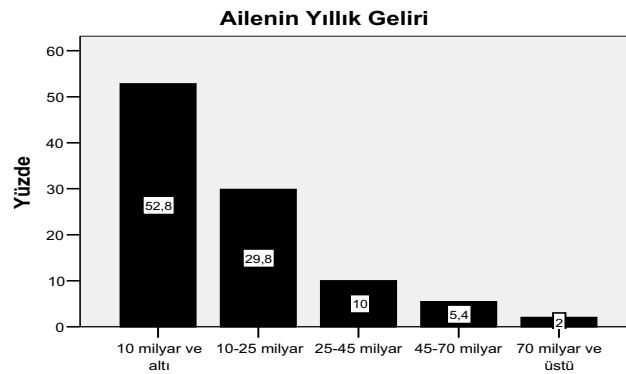
Gençlerin Cinsiyet, Yaş, Gelir Durumu ve Büyüdükleri Yere Göre Sergiledikleri Özellikler

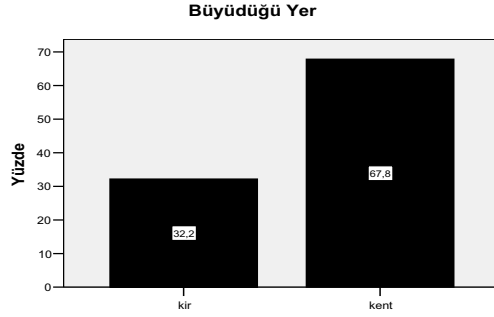
Katılımcıların %38.6'sı erkek, %61.4'ü de kız öğrencilerden oluşmaktadır (N=931).

Araştırmada yer alan 949 gencin %70.6'sı 13-17; %28.7'si 17-21 ve %0.7'si de 21-25 yaş grubunda yer almaktadır.

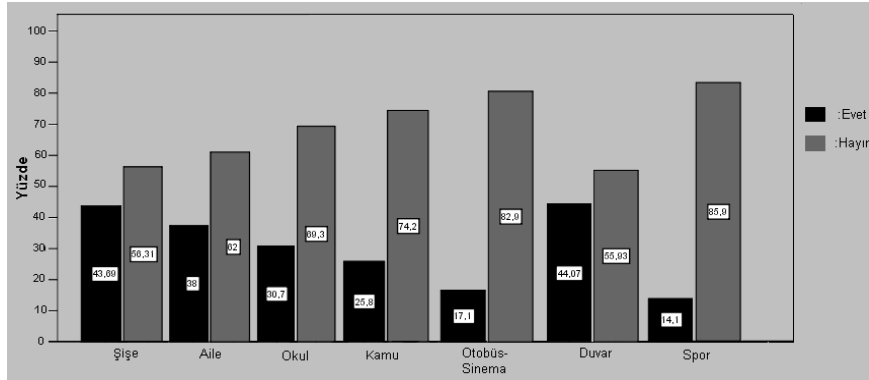
Ailelerinin yıllık geliri 10 milyarın (TL) altında olan gençlerin oranı %52.8; 10-25 milyar (TL) arasında olanların oranı %29.8; 25-45 milyar (TL) arasında olanların oranı %10; 45-70 milyar (TL) arasında olanların oranı %5.4 ve 70 milyar (TL) ve üstü olanların oranı %2'dir (N=902).

Gençlerin %32.2'si büyüdüğü yerin kır olduğunu, %67.8'i de kent olduğunu belirtmişlerdir.

Gençlerin Sergiledikleri Vandalist Davranışları

Çalışmada vandalist davranış değişkenleri olarak; “şişe kırma”, “aile malına zarar verme”, “okul malına zarar verme”, “kamu malına zarar verme”, “otobüs ve sinema koltuklarını kesme”, “duvara yazı yazma-boyama”, “spor faaliyeti öncesi ve sonrası mala zarar verme” belirlenmiştir.

Gençler arasında “duvara yazı yazma ve boyama” davranışı (%44.07) ile “şişe kırma” davranışı (%43) en yüksek oranda sergilenen vandalist davranışlardır. Bunu sırasıyla; “aile malına zarar verme” (%38), “okul malına zarar verme” (%30.7), “kamu malına zarar verme” (%25.8), “otobüs ve sinema koltuklarını kesme” (%17.1) ve son olarak da “spor faaliyeti öncesi ve/veya sonrası mala zarar verme” (%14.1) davranışları izlemektedir.

Belirtilen vandalist davranışların genç katılımcıların cinsiyetine göre dağılımları ise aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Vandalist Davranışların Cinsiyete Göre Dağılımı(*)

Vandalist Davranışlar		Erkek				Kızlar			
		Sayı	Sat.N %	Süt.N %	Top. %	Sayı	Sat.N %	Süt.N %	Top. %
Şişe kırma	Hayır/Asla	133	25,4	37,5	14,4	391	74,6	68,6	42,3
	1 defa	50	38,8	14,1	5,4	79	61,2	13,9	8,5
	2-3 defa	59	46,8	16,6	6,4	67	53,2	11,8	7,2
	4 +	113	77,4	31,8	12,2	33	22,6	5,8	3,6
Aile malına zarar verme	Hayır/Asla	196	34,1	55,2	21,1	379	65,9	66,3	40,9
	1 defa	58	37,2	16,3	6,3	98	62,8	17,1	10,6
	2-3 defa	55	48,2	15,5	5,9	59	51,8	10,3	6,4
	4 +	46	56,1	13,0	5,0	36	43,9	6,3	3,9
Okul malına zarar verme	Hayır/Asla	192	30,4	55,8	21,1	440	69,6	77,7	48,4
	1 defa	64	49,2	18,6	7,0	66	50,8	11,7	7,3
	2-3 defa	42	55,3	12,2	4,6	34	44,7	6,0	3,7
	4 +	46	63,9	13,4	5,1	26	36,1	4,6	2,9
Kamu malına zarar verme	Hayır/Asla	214	31,1	60,3	23,1	475	68,9	83,0	51,2
	1 defa	46	50,5	13,0	5,0	45	49,5	7,9	4,9
	2-3 defa	45	60,8	12,7	4,9	29	39,2	5,1	3,1
	4 +	50	68,5	14,1	5,4	23	31,5	4,0	2,5
Otobüs ve sinema koltuklarını kesme	Hayır/Asla	251	32,6	70,9	27,2	518	67,4	90,9	56,1
	1 defa	33	53,2	9,3	3,6	29	46,8	5,1	3,1
	2-3 defa	32	66,7	9,0	3,5	16	33,3	2,8	1,7
	4 +	38	84,4	10,7	4,1	7	15,6	1,2	,8
Duvara yazı yazma	Hayır/Asla	179	34,4	50,6	19,3	341	65,6	59,6	36,8
	1 defa	75	40,8	21,2	8,1	109	59,2	19,1	11,8
	2-3 defa	44	37,6	12,4	4,8	73	62,4	12,8	7,9
	4 +	56	53,3	15,8	6,0	49	46,7	8,6	5,3
Spor faaliyeti öncesi ve sonrası mala zarar verme	Hayır/Asla	255	32,1	72,4	27,6	540	67,9	94,4	58,4
	1 defa	31	64,6	8,8	3,4	17	35,4	3,0	1,8
	2-3 defa	21	70,0	6,0	2,3	9	30,0	1,6	1,0
	4 +	45	88,2	12,8	4,9	6	11,8	1,0	,6

(*) Grafiklerin tek değişken üzerinden ele alınması ve 6 kayıp gözlemin bulunması; Tablo 1'in iki değişken üzerinden değerlendirilmesi, burada fazladan 1 değişkenin daha eklenmesi ve 24 kayıp gözlemin bulunması Grafik ve Tablo 1'deki toplam yüzdelere çok büyük olmasa da farklılık yaratmıştır

“Şişe kırma” davranışı cinsiyete göre incelendiğinde, genç katılımcılar arasında bu davranışı 4 ya da daha fazla sıklıkla yerine getirenlerin, diğer bir ifadeyle davranışı en fazla sergileyenlerin oranı erkeklerde daha fazladır (kızlar %22.6; erkekler %77.4). Şişe kırmayanların %74.6’sını kızlar, %25.4’ünü erkekler oluşturmaktadır. “Aile malına zarar verme” davranışını 4 ve daha fazla sıklıkla yerine getirenlerin oranı erkeklerde (%56.1), kızlara (%43.9) göre daha fazladır. Yine aynı sıklık dikkate alındığında, “okul malına zarar verenlerin” içinde erkeklerin oranı %63.9, kızların oranı %36.1; “kamu malına zarar verenlerin” içinde erkeklerin oranı %68.5, kızların oranı %31.5; “otobüs ve sinema koltuklarını kesenlerin” içinde erkeklerin oranı %84.4, kızların oranı %15.6; “duvara yazı yazanların” içinde erkeklerin oranı %53.3 kadınların oranı %46.7; “spor faaliyeti öncesi ve sonrası mala zarar verenlerin” içinde erkeklerin yüzdesi %88.2; kadınların yüzdesi %11.8’dir. Tablodan da anlaşıldığı üzere, vandalist davranışın sıklığının artışına paralel olarak bu davranışlar daha çok erkekler tarafından yerine getirilmektedir. Bu şekilde cinsiyete göre farklılığın ortaya çıkması, sosyalizasyon süreci içinde kız çocuklarının davranışlarının erkeklere göre daha fazla kontrol altına alındığının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Gençlerin Arkadaş Grubuna Sahip Olmaya Verdikleri Önem ile Vandalizm Arasındaki İlişki

Çalışmada gençlerin bir arkadaş grubuna ait olmalarına verdikleri öneme ilişkin değişkenler olarak; “arkadaş grubuna sahip olma”, “arkadaş grubuna sahip olmayı önemli görme”, “arkadaş grubuyla zaman geçirme”, “arkadaş grubunun düşünce ve yaptıklarından etkilenme”, “arkadaş grubunun faaliyetlerine katılmanın önemi”, “arkadaş grubundan memnun olma durumu” ve “arkadaş grubuyla ne kadar ortak faaliyette buldukları” belirlenmiştir. Çalışmanın temel hipotezi çerçevesinde, vandalist davranışlara ilişkin değişkenlerin her biriyle arkadaş grubu değişkenlerinin hepsi birlikte incelenmiştir. Bu incelemelerde, 49 alt hipotez geliştirilmiş ve Khi-Kare tekniği ile bu hipotezler tek tek analiz edilmiştir. Burada sadece önemli bulunan ilişkiler, bu ilişkilerin derecesi ve ilişki katsayısının önemli bulunup-bulunmadığı gösterilmiştir.

Tablo 2’de gösterildiği gibi, 0.05 yanılma düzeyinde gencin bir arkadaş grubuna sahip olması ile şişe kırma davranışı arasında ilişki vardır; ilişki katsayısı önemlidir ve negatif yönlüdür. Arkadaş grubuna sahip gençlerin şişe kırma sayısında artış beklenmektedir. Daha açık bir ifadeyle genç arkadaş grubuna sahip oldukça şişe kırma şeklindeki vandalist davranışını sergileme olasılığı artmaktadır.

Tablo 2. Şişe Kırma Davranışı ile Arkadaş Grubu Değişkenleri

				İlişki katsayısı
ŞİŞE KIRMA	Khi-kare test	p	Tau-c	p
Arkadaş grubunun olması	46,801	,000(*)	-,234	,000(**)
(*)Hipotez doğru (**): İlişki katsayısı önemli				

Tablo 3. Aile Malına Zarar Verme Davranışı ile Arkadaş Grubu Değişkenleri

				İlişki katsayısı
AİLE MALINA ZARAR VERME	Khi-kare test	p	Tau-c	p
Arkadaş grubunun olması	8,768	,033(*)	-,088	,011(**)
Arkadaşların düşünce ve yaptıklarından etkilenme	13,661	,000(*)	,101	,000(**)
Arkadaş grubundan memnun olma	6,796	,009(*)	-,057	,009(**)

Tablo 3'te, gencin arkadaş grubunun olması, arkadaşların düşünce ve yaptıklarından etkilenmesi ve arkadaş grubundan memnun olma durumu ile aile malına zarar verme davranışı arasında ilişki olduğu görülmektedir. Her bir değişken için ilişki katsayıları önemlidir. Buna göre, arkadaş grubuna sahip olma, gençlerde aile malına zarar verme davranışında bulunma sıklığını artırmaktadır. Gençlerin grup içinde arkadaşlarının düşüncelerinden ve yaptıklarından etkilenme dereceleri arttıkça, aile malına zarar verme davranışında artış beklenmektedir.

Tablo 4. Okul Malına Zarar Verme Davranışı ile Arkadaş Grubu Değişkenleri

				İlişki katsayısı
OKUL MALINA ZARAR VERME	Khi-kare test	p	Tau-c	p
Arkadaş grubunun olması	14,694	,002(*)	-,118	,000(**)
Arkadaşların düşünce ve yaptıklarından etkilenme	14,751	,000(*)	,094	,000(**)
Arkadaş grubundan memnun olma	7,798	,005(*)	-,065	,002(**)
Arkadaş grubuyla ne kadar ortak faaliyette bulunduğu	7,230#	,007(*)	,062	,007(**)
#: Örneklem sıfırlı gözeler nedeniyle düzey birleşmesine gidilmiştir.				

Tablo 4'te okul malına zarar verme davranışı ile arkadaş grubuna önem verme değişkenleri arasındaki ilişkiler gösterilmektedir. Bu sonuçlardan hareketle, gençlerin arkadaş grubuna sahip olmaları onların okul malına zarar verme davranışını artırmaktadır. Gençlerin arkadaşlarının düşüncelerinden ve yaptıklarından etkilenme dereceleri arttıkça, okul malına zarar verme davranışlarının sıklığı da artmaktadır. Gencin arkadaşlarıyla ilgi ve faaliyetlerinin ortak olma oranı arttıkça, gençlerin okul malına daha fazla zarar vermeleri beklenmektedir.

Tablo 5. Kamu Malına Zarar Verme Davranışı ile Arkadaş Grubu Değişkenleri

				İlişki katsayısı
KAMU MALINA ZARAR VERME	Khi-kare test	p	Tau-c	p
Arkadaş grubunun olması	10,684	,014(*)	-,084	,004(**)
Arkadaş grubundan memnun olma	6,898	,009(*)	-,041	,037(**)

Tablo 5’te görüldüğü üzere, arkadaş grubuna sahip gençlerin, kamu malına zarar verme davranışlarında artış beklenmektedir.

Tablo 6. Otobüs ve Sinema Koltuklarını Kesme Davranışı ile Arkadaş Grubu Değişkenleri

				İlişki katsayısı
KOLTUKLARI KESME	Khi-kare test	p	Tau-c	p
Arkadaş grubunun olması	23,684	,000(*)	-,120	,000(**)
Arkadaşların düşünce ve yaptıklarından etkilenme	13,139	,000(*)	,070	,001(**)
Arkadaş grubundan memnun olma	24,087	,000(*)	-,067	,000(**)

Tablo 6’da gençlerin arkadaşlarının düşünce ve yaptıklarından etkilenme dereceleri arttıkça, otobüs ve sinema koltuklarını kesme davranışlarının sıklığı da artmaktadır. Yine, arkadaş grubuna sahip olan gençlerin, otobüs ve sinema koltuklarını kesme şeklindeki vandalist davranışlarında artış bekleneceği söylenebilir.

Tablo 7. Duvara Yazı Yazma Davranışı ile Arkadaş Grubu Değişkenleri

				İlişki katsayısı
DUVARA YAZI YAZMA-BOYAMA	Khi-kare test	p	Tau-c	p
Arkadaş grubuyla zaman geçirme	12,842	,000(*)	,057	,016(**)
Arkadaşların düşünce ve yaptıklarından etkilenme	10,503	,001(*)	,077	,005(**)
Arkadaşlarla ilgi ve faaliyetlerin ortak olması	13,664	,000(*)	,090	,000(**)

Tablo 7’de görüldüğü gibi, gençlerin arkadaşlarıyla geçirdikleri zaman; arkadaşlarının düşünce ve yaptıklarından etkilenme dereceleri ve arkadaşlarıyla ortak ilgi ve faaliyetlerin derecesi arttıkça, duvara yazı yazma ve boyama davranışlarında da artış söz konusudur.

Tablo 8. Spor Faaliyeti Öncesi/Sonrası Mala Zarar Verme ile Arkadaş Grubu Değişkenleri

				İlişki katsayısı
MALA ZARAR VERME (SPOR)	Khi-kare test	p	Tau-c	p
Arkadaş grubunun olması	38,704	,000(*)	-,141	,000(**)
Arkadaşların düşünce ve yaptıklarından etkilenme	10,101	,001(*)	,059	,002
Arkadaş grubundan memnun olma	11,028	,001(*)	-,036	,029(**)

Tablo 8'deki sonuçlar da daha önceki tablo sonuçlarıyla benzerlik taşımaktadır. Arkadaş grubuna sahip gençlerin spor faaliyeti öncesi ve sonrası mala zarar verme davranışında bulunma sıklığında artış beklenmektedir. Arkadaşların düşünce ve yaptıklarından etkilenme derecesi arttıkça, yine aynı durum söz konusudur.

Sonuç

Gençlerin vandalizmi bir çok çalışmanın konusu olmuştur. Gençlik dönemi özellikle arkadaş grubunun önem kazandığı bir dönemdir. Arkadaş grubuyla etkileşim içine girmek, arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek ve sürdürmek, akranlarıyla bir grup oluşturmak, bu grubun geçerli norm ve değerlerine uygun davranmak genç için oldukça anlamlıdır. Özellikle gençler için arkadaş grupları sosyal varlık alanlarıdır. Arkadaş grubunda genç için arkadaşlarıyla sıklıkla zaman geçirmek, bulunduğu arkadaş grubunda diğerleri gibi davranmak, diğerleri gibi düşünmek ve duyumsamak, diğerleriyle ortak faaliyetlerde bulunmak, ortak faaliyetlerde bulunmayı önemli görmek, bulunduğu arkadaş grubundan memnun olmak, onların hangi davranışları neden ve nasıl yaptıklarının ön açıklayıcısı olarak gözükmektedir. Bu çerçevede genç grupların ortak aktiviteleri, ya da ortak ilgi, düşünce, duygularını yansıtan davranışları her zaman hakim kültürün onayladığı şekilde kendini göstermeyebilir. Zaman zaman arkadaş gruplarının etkisiyle sergilenen davranışlar toplum tarafından olumlu olarak tanımlanırken, zaman zaman da bu davranışlar sapma olarak tanımlanmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi Skogan (1990), Mahoney ve Stattin (2000), Burton ve diğerleri (1994), Dunning (1987)'in gençlik araştırmalarında sapma olarak tanımlanan vandalist davranışlar çoğunlukla gençler tarafından sergilenmektedir. Bu davranışların sergilenme nedeni olarak, grup faktörü ön plana çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle, genç tek başına değil bir gruba ait olduğunda bazı davranışları daha sıklıkla sergilemektedir.

Bu çerçevede araştırmada, 13-17 yaş grubunda yoğunluk gösteren, daha çok kent ortamında yaşamını geçiren ancak ailelerinin ekonomik durumu zayıf olan genç katılımcılar için arkadaş grubuna sahip olmanın ve dolayısıyla böyle bir grupta bulunmayı önemli görmenin, onların vandalist davranışları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Tüm analiz sonuçlarında gençlerin bir arkadaş grubuna sahip olmaya verdikleri önem ile onların vandalist davranışlarda bulunma olasılıkları arasında ilişkiler anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlar aslında gençlerin davranışlarının yönü ne olursa olsun arkadaş grubunun önemini sergilemektedir. Gençler için toplumsal norm ve değerleri ihlal eden davranışlar ya da ihlal etmeyen davranışlar onların arkadaşlık ilişkileriyle yakından ilgilidir. Gençlerin bir gruba ait olması, bu gruba önem vermesi, onun kamu alanlarında şişe kırması, ailesinin, okulun ve kamunun malına zarar vermesi, sinema otobüs koltuklarını kesmesi, spor faaliyetleri öncesi ve sonrasında mala zarar vermesi gibi tanımlanan vandalist davranışlarda bulunma olasılığını etkilemektedir. Bu sonuçlar

daha derinleştirildiğinde genç, arkadaş grubuna sahip oldukça, grup içinde arkadaş ilişkilerini sürdürmek istedikçe, arkadaşlarının grup içinde ortak faaliyetlerini anlamlı görüp ona katılmayı onayladıkça sapmanın bir türü olarak şahsa ya da kamu malına zarar verme şeklinde tanımlanan vandalist davranışları sergileme sıklığı artmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları daha önce yapılmış gençlik araştırmalarına destek sağlayacak yönde sosyolojik olarak bir gerçekliği tekrar gözler önüne sergilemektedir. Buna göre yaşam sürecimiz boyunca kurduğumuz sosyal ilişkilerimizde edinilen arkadaşlıkların rolü büyüktür. Özellikle fizyolojik, psikolojik, sosyolojik değişimlerin hızlı yaşandığı, değişmeye daha açık olan, yaratıcı, sorgulayıcı, reddedici olmanın daha ön plana çıktığı gençlik döneminde arkadaşlığın etkisi ailenin de etkisinin önüne çıkarak yerini almaktadır. Genç için kitle iletişim araçları, okul ortamı, edinilen arkadaşlıklar, onların hangi değerler ve normlar çerçevesinde düşünceler geliştirerek, davranışlar sergileyeceklerini belirlemektedir. Bu anlamda gencin içinde bulunduğu arkadaş gruplarına önem vermesi onun vandalizm gibi bazı sapsmalara yönelmesinde de etkili olabilmektedir.

Sonuç olarak, kaynağı ve türü ne olursa olsun toplumsal yaşamda saldırganlığın artması sosyal ilişkilerde güvensizliğin temel nedeni olarak bilinmelidir. Bu türlü davranışlara maruz kalma, ya da yaygın olduğuna ilişkin kanaatin giderek artış göstermesi bireysel olduğu kadar kolektif bir korku, endişe, kaygı yaratmakta bu durum da toplumsal bütünlüğü sekteye uğratabilmektedir. Bu nedenle değişimin itici gücü ve geleceğin temsilcileri olarak görülen gençler, çeşitli araştırma sonuçlarında da vurgulandığı gibi vandalizmin sıklıkla görüldüğü bir kesim olarak inceleme alanlarına dahil edilmelidir ve özellikle gençlerde görülen vandalist davranışların nedenleri üzerinde durulmalıdır.

Kaynakça

- Allen, V. I. (1984). Toward an understanding of the hedonic component of vandalism. (edit. J. Levy-Laboyer). *Vandalism: Behavior and motivation*. (s. 77-89). London: Architectural Press.
- Anderson, S. (2007). The vandalism vandal, *New York Magazine*. 40(20). 32-108.
- Baker, T. E. ve Wolfer, L. The crime triangle: Alcohol, drug use, and vandalism, *Police Practice and Research*. 4(1). 47-61.
- Barker, R.G. (1964). The ecological environment. (edit. R.G. Barker ve P.V. Gump). *Big School-Small School*. Stanford: California: Stanford University Pres.
- Baughman, P. (1971). Vandalism and its prevention. Los Angeles: Association of School Business Officials.
- Burcu, E. (1998). Gençlik teorilerinin sınıflandırılmasına ilişkin bir çalışma. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 1(1-2).105-136
- Burton, V. S., Cullen, F. T., Evans T. D. ve Dunaway, R.G. (1994), Reconsidering strain theory: Operationalization, rival theories and adult criminality. *Journal of Quantitative Criminology*. 35. 213-239.

- Casserly, M. D., Bass, A. S. ve Garrett J. R. (1982). School vandalism. Lexington MA: Lexington Books.
- Ceccato, V. ve Haining, R. (2005). Assessing the geography of vandalism: Evidence from a Swedish city. *Urban Studies*. 42(9). 1637-1656.
- Cohen, S. (1973). Property reduction: Motives and meanings. (edit. C. Ward). *Vandalism*. (s. 23-53), New York: Van Nostrand Reinhold.
- Cohen, S. (1984). Sociological approaches to vandalism. (edit. C. Levy-Leboyer) *Vandalism: Behavior and motivation*. (8th ed.). Amsterdam: North Holland.
- Cordess, C. ve Turcan, M. (1993). Art vandalism. *The British Journal of Criminology*, 33. 95-102.
- Darley, J. M. ve Latane, B. (1968). Bystander intervention in emergencies: Diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*. 8. 377-383.
- Daun, A. (1982), Vandalism and communication, (edit. A. Daun), *Self Interest and the Social Environment*. (s. 42-53). Falköping: Tiden.
- De More, S.W., Fisher, J. D. ve Baron, R. M. (1988), The Equity-control model as a predictor of vandalism among college students. *Journal of Applied Social Psychology*. 18(1). 80-91.
- DiCanio, M. E. G. (1993). Classroom violence, *The Encyclopedia of violence: Origins, attitudes, consequences*. (s. 55-59). Facts on File, Inc.
- Ducey, M. (1978). Vandalism in high schools: An exploratory discussion. Chicago: Institute for Juvenile Research.
- Dunning, E.G. (1987). Working class violence in Great Britain, *Recherche*, 18(189). 798-803.
- Durmuş, E. ve Gürkan, U. (2005), Lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(3).
- Dust, F.A. (1984). Solution to vandalism lies in developing sense of community. *National Association of Secondary School Principals Bulletin*. 68. 23-26.
- Esman, A. H. (1990). Culture as shaper of adolescence, (edit. A. H. Esman). *Adolescence and Culture*. (s. 33-61). New York: Columbia Un. Press.
- Geller, E. S. (1992). Solving environmental problems: A behavior change perspective. (edit. S. Staub ve P. Green). *Psychology and Social Responsibility*. New York: New York Un. Press.
- Goldstein, A. P. (1996). The psychology of vandalism, New York: Plenum Press.
- Gustafson, R. (1991). The connection between alcohol and aggression. Lund: BTJ Tryck.
- Harrison, A. (1976). Vandalism and depreciative behavior. (edit. G. Sharpe). *Interpreting the environment*. (s. 75-91). New York: Karger Press.
- Heller, M. C. ve White M. A. (1975). Rates of teacher verbal approval and disapproval to higher and lower ability classes, *Journal of Educational Psychology*. 67. 796-800.
- Horowitz T. ve Amir M. (1981). Violence in schools-patterns of coping by the educational system. Israel: The Henrietta Szold Institute Publications.
- Horowitz T. ve Tobaly D. (2003). School vandalism: Individual and social context adolescence. *Adolescence*. 38 (149). 131-139.
- Korytnyk, N. X. ve Perkins D. V. (1983). Effect of alcohol versus expectancy for alcohol on the incidence of graffiti following an experimental task. *Journal of Abnormal Psychology*. 92. 282-285.
- Ley, D. ve Cybriwsky R. (1974). Urban graffiti as territorial markers. *Annals of the Association of American Geographers*, 64. 491-505.

- Mahoney, J. L. ve Stattin H. (2000). Leisure time activities and adolescent anti-social behavior: The Role of structure and social context , *Journal of Contemporary Criminal Justice*. 18. 132-146.
- Mawby, R. I. (1984). Vandalism and public perceptions of vandalism in contrasting residential areas, (edit. C. Levy-Leboyer). *Vandalism: Behavior and motivations*, (s. 235-246). Amsterdam: Elsevier
- Moser, G. (1992). What is Vandalism? Toward a psycho-social definition and its implications. (edit. H. H. Christensen, D.R. Johnson, ve M. H. Brookes). *Vandalism: Research, Prevention, and Social Policy*. (s. 20-33). Portland: U.S. Department of Agriculture Forest Service.
- Nordmarker, A., Norlander T. ve Archer, T. (2000). *The Effects of alcohol intake and induced frustration upon art vandalism, Social Behavior and Personality*. 28(1). 15-28.
- Nordmarker, A., Norlander T. ve Archer, T. (1998). Effects of alcohol and frustration on experimental graffiti, *Scandinavian Journal of Psychology*. 39. 201-207..
- Öğülmüş, S. (1995). Tahripçilik. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2). 578-592.
- Öğülmüş, S. (1995). Vandalizm (tahripçilik) veya toplumda çevreye karşı bir manifesto. *İlim ve Sanat*. 39. 76-79.
- Öğülmüş, S. (1995). Okullarda (liselerde) şiddet ve saldırganlık. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Araştırma Raporu*
- Öğülmüş, S. (2000). Tahripçilik (vandalizm): Düşük yoğunluklu bir sapma, *Polis Bilimleri Dergisi*. 2(7-8). 73-86.
- Perlgut, D. (1983). Vandalism: The environmental crime. *Australian Journal of Social Issues*. 18(3). 209-216.
- Rice, P. F. (1990). *The adolescent*. Toronto: Allyn and Bacon Inc.
- Roos, H. E. (1986). *Vandalism in cities and on the countryside*. Lund: Liber.
- Tören Yücel M. (2003). *Kriminoloji*, Ankara: Başkent Matbaası.
- Samdahl, D. M. ve Christensen H. H. (1985), Environmental cues and vandalism: An exploratory study of picnic table carving. *Environment and Behavior*. 17(4). 445-458.
- Sampson, R. J ve Raudenbush S. W. (1999). Systematic social observation of public spaces: A new look at disorder in urban neighbourhoods. *American Journal of Sociology*. 105. 603-651.
- Skogan, W. G. (1990), *Disorder and decline. Crime and the spiral of decay in American neighborhoods*. New York: Free Press
- Smith L.M. ve Klein P. F (1971). *The Adolescent and his society*. (edit. H. D. Thornburg). *Contemporary Adolescence: Reading*. (s. 183-191). California: Wadsworth Pub.
- Weinmayr, V. R. (1969). Vandalism by design: A critique. *Landscape Architecture*. 99. 286.
- Wells, L.E. (1978). Theories of deviance and self-concept. *Social Psychology*. 41(3). 189-204.
- West, R., Drummond, C., ve Eames K. (1990). Alcohol consumption, problem drinking and antisocial behavior in a sample of college students. *British Journal of Addiction*. 85. 479-486.
- Wikström, P.H. (1991). *Urban crime, criminals and victims: The Swedish experience in an Anglo-American comparative perspective*, Stokholm: Springer-Verlag.
- Yavuzer, Y. (1998). Niğde ilindeki öğretmenlerin okul tahripçiliğine karşı ideolojik yönelimleri, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Zeisel, J. (1977), Stopping school property damage. *CEFP Journal*. 15. 6-21.
- Zimbardo, P. (1970), The Human choice: Individuation, reason and other versus deindividuation, impulse and chaos. *Nebraska Symposium on Motivation*. 237-307.